

MALTA FIL-PREISTORJA

ŻMIEN IT-TEMPJI

IT-TEMPJI TAL-ĠĠANTJA

Il-fdalijiet preistoriċi tal-Ġgantija huma l-aktar kumpless megalitiku li jinsab fi stat tajjeb ta' preservazzjoni fil-Gżejjer Maltin. Inbena fi tliet stadji fuq medda ta' mijiet ta' snin matul il-fażi tal-Ġgantija (3600-3000 QK) minn komunità ta' bdiewa u raħħala li kienu jgħammru fil-gżira ċkejna t'Għawdex.

ŻEWĠ TEMPJI

Il-Ġgantija tikkonsisti f'żewġ tempji biswit xulxin, imdawwra b' ħajt għoli mibni b'gebel kbir u b'faċċata komuni. Il-ħajt li jhaddanhom jinkludi numru ta' blatiet li jaqbzū t-tul ta' ħames metri. Kull tempju għandu bieb għalih iżda t-tnejn jagħtu għall-istess pjazzetta.

IT-TEMPJU TAN-NOFSINHAR

It-tempju tan-naħa tan-Nofsinhar huwa l-akbar u l-eqdem. Il-pjanta tiegħu tikkonsisti f'kuritur ċentrali b'żewġ apsidi fuq kull naħa u oħra fuq wara. Numru ta' artali jinsabu fl-ewwel apsidi tal-lemin u fit-tieni apsidi tax-xellug, filwaqt li diversi elementi arkitettoniċi huma miksija b'disinji ta' spirali jew imnaqqa b'nisġa ta' toqob żgħir qrib xulxin. Hemm ukoll karatteristiċi oħra interessanti bħal toqob fl-art għall-offerti likwidi, fuklar, u erbgħa toqbiet ma' kull koxxa tal-bieb li probabbli saru biex jikkontrollaw l-aċċess.

IT-TORRI TAL-ĠĠANTI

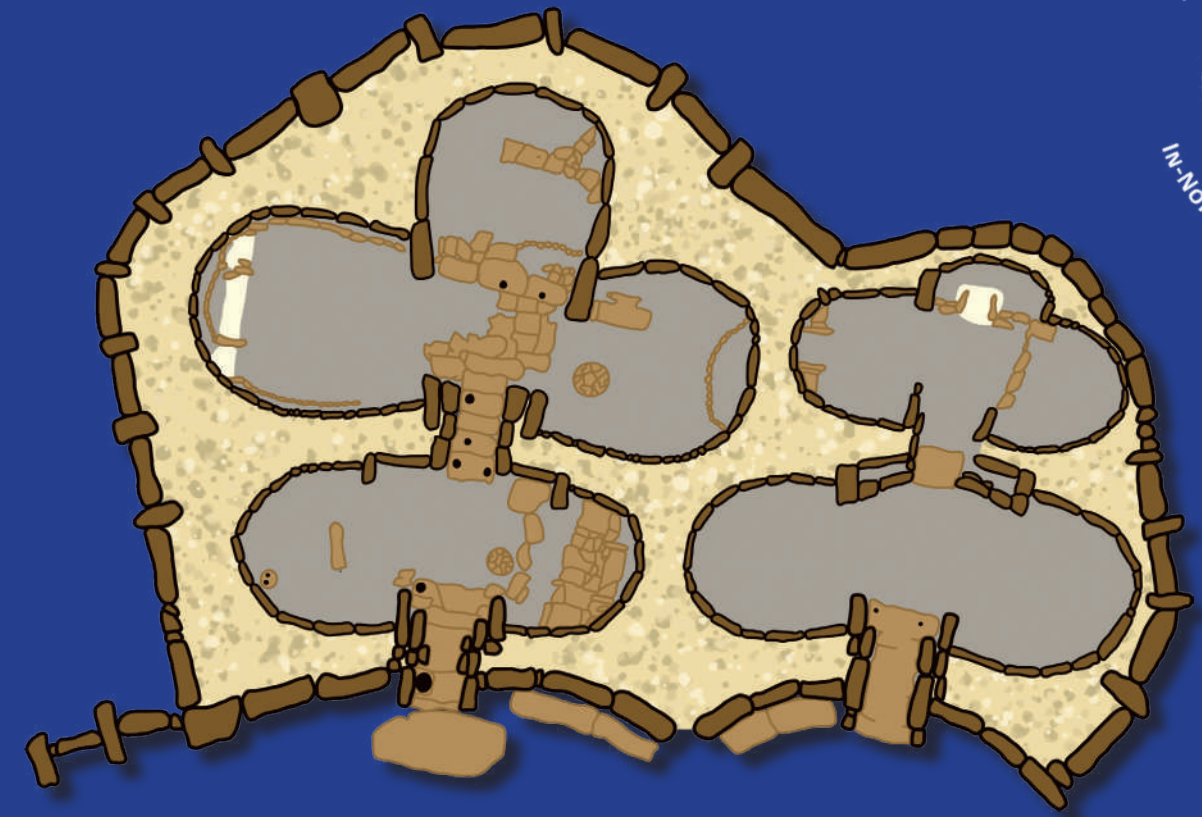
Qabel l-iskavi li seħħu ftit wara l-1820, dawn il-fdalijiet kellhom għamla ta' borġ ġebel mdawwar b'ħajt għoli. L-abitanti tal-inħawi kienu jaħsbu li dan kien fdal ta' torri mibni mill-ġganti, u għaldaqstant tniessel l-isem Ġgantija.

IT-TEMPJU TAT-TRAMUNTANA

Minbarra li hu iżgħar u inqas qadim, it-tempju tan-naħa tat-Tramuntana mhux elaborat daqs l-oħrajn. L-apsidi ta' ġewwa għandha għamla ta' niċċa-altar u mhi mzejjna bl-ebda dekorazzjoni. Madankollu, iż-żewġ gebliet kbar li hemm man-naħa ta' ġewwa tal-ewwel par apsidi huma skolpiti b'sengħa kbira.

IS-SAQAF

Jidher li oriġinarjament, dawn it-tempji kienu msaqqfa permezz ta' struttura mistrieħa fuq travi tal-injam. Imma peress li l-injam huwa relattivament skars fil-Gżejjer Maltin, id-distanza ta' bejn naħa u oħra tqasret kemmxejn permezz tal-qlib il-barra tal-qoxra ta' ġewwa tal-ħajt.

TMIEM MISTERJUŻ

Dawn it-tempji baqqgħu jintużaw għal madwar 1000 sena, sakemm f'nofs it-tielet millenju QK, din il-kultura għebet fi żmien qasir u b'mod misterjuż. Eventwalment, l-abitanti ta' Żmien il-Bronż li ġew warajhom (2500-1500 QK) użaw partijiet minn dawn it-tempji bħala ċimiterju għad-difna tal-fdalijiet tal-kremazzjoni.

Fl-1980, l-UNESCO iddikjarat li Tempji tal-Ġgantija bħala Patrimonju Kulturali Dinji.

